СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

УВЕЛИЧАВАНЕ НА НЕДОСТИГЪТ НА РАБОТНАТА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Милена Владимирова, гл. ас. дм
Национален център по Обществено здраве и анализи, София
e-mail: milena_vladimirova@abv.bg

Резюме: *Крайната цел на Резолюцията на СЗО от 2013 г. е постигане на универсален достъп до здравеопазване. Една от стъпките за реализирането на тази глобална цел е непрекъснато укрепване на заетите в сектора здравеопазване. Според проведените редица изследвания и анализи у нас за последните пет години, продължава да се наблюдава несъответствие между потребности от търсене и предлагане на специалисти в здравеопазването, предимно в региони с по-слабо развита икономика. Особено показателно е демографското измерение - застаряващо население и застаряваща работна сила - липса на млади хора в системата. За последните години са установени диспропорции в осигуреността с медицински специалисти по области и региони, както и неравенства в достъпа. Осигуреността с лекари варира като най-висока е с областни градове, чиито центрове има университетски болници.*

Ситуацията налага да се прилагат политики за преодоляване на значителните здравни неравенства, както и мерки за преодоляване на спада на доверие към здравната система у нас. Тези тенденции се забелязват и в другите европейски страни, с близки до нас обществено-икономически отношения.

***Ключови думи*:** *здравни ресурси, здравни неравенства, политики.*

JEL: *I1; J21; J31.*

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE

Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD
National Center of Public Health and Analysis, Sofia
e-mail: milena_vladimirova@abv.bg

Abstract: *The ultimate goal of the WHO Resolution of 2013 is to achieve universal access to healthcare. One of the steps to achieve this global goal is the continuous strengthening of employment in the healthcare sector. From the conducted number of researches and analyzes in our country for the last five years there is still a discrepancy between the needs of demand and supply of healthcare specialists, especially in less developed economic regions. The demographic dimension is particularly indicative - an aging population and an aging workforce - a lack of young people in the system. In the past few years disproportions in the provision with medical specialists by districts and regions have been established, as well as inequalities in the access. The provision of doctors varies as the highest is in district cities, whose centers have university hospitals.*

The situation requires the implementation of policies to overcome significant health inequalities, as well as measures to overcome the decline in confidence in the health system in our country. These trends are noticeable in other European countries, with socio-economic relations close to us.

Key words: *health resources, health inequalities, policies.*

JEL: *I1; J21; J31.*

Въпросът за състоянието на човешките ресурси в здравеопазването не престава да вълнува изследователите, особено когато се засилват неравенствата, съществуващи при разпределението на специалистите по отделните области в България. За съжаление тази тенденция се задълбочава повече от десет години и съответно рефлектира върху достъпа на българските граждани до здравно обслужване, както и влияе на здравословното им състояние и благополучие.

Според водещи експерти по здравна икономика, регионалното разпределение има съществено значение за достъпа до медицинска помощ и равните възможности на населението да използват здравни услуги. Автори като Мангано (Mangano, 2010) и Гомеза (Pilar Garciq Gomez & Angel Lopez, 2004) напомнят, че икономическото развитие на съответната автономна регионална единица има решаващо значение при предлагането на здравни услуги.

В България се забелязва неравномерно разпределение на здравните услуги, на места все още то е недостатъчно съобразено със здравните потребности на население в съответния регион.

Основен фокус в здравната политика у нас се поставя върху подобряване на здравния статус на населението, не само като ключов детерминант на качеството на живот, но и като необходимо условие за включването му в заетост и социална активност. Основното послание на здравните експерти и политици е, че здравето е от решаващо значение за социалното сближаване и икономическия растеж и е основен ресурс за човешко и социално развитие, дори и по време на неочаквани предизвикателства, например по време на пандемия, каквото е ситуацията по време на COVID-19. Политиките за опазване и подобряване на здравето са насочени към генериране на дългосрочен икономически растеж на национално и регионално ниво, както и към осигуряване на ефективно действие на защитните механизми в публичния сектор по отношение на социалното включване и борбата с бедността. Това предполага трансформиране на обществените представи и нагласи към здравеопазването от подвластен медицински и поглъщаш пари сектор,

в голямо обществено благо, което носи ползи на икономиката и сигурността и преследва ключови социални цели.

Състоянието на човешките ресурси в здравеопазването на България се характеризира с тежък недостиг и постоянен проблем с миграцията, както и засилващи се регионални диспропорции (Марчева, А., Владимирова, М., 2020). Въпреки опитите да се налагат и определят критерии за справедливо разпределение, които да сведат неравенствата между регионите до минимум, у нас все още са значими различията в социално–икономическото развитие между отделните райони на планиране. Запазва се тенденцията на значими неравенства в здравното състояние и обслужване на населението, живеещо в градовете и селата. Особено изразен е недостигът на човешки ресурси в определени региони, което потвърждава неравномерното разпределение и особено по време на извънредни ситуации, като с COVID-19 се натъкваме и на друг факт- недостатъчна мотивация на медицинския персонал за пренасочване.

В таб. 1 са представени наст5ъпилите изменения през последните пет години.

Таблица 1

Медицински персонал в България през 2015-2019 г.

Медицински персонал	2015	2016	2017	2018	2019	На1000 души от населението 2018/2019
Лекари	29073	29539	30078	29667	29612	42.4/42.6
Лекари по дентална медицина	7511	8011	8355	7240	7376	10.3/10.6
Медицински специалисти по здравни грижи	2315	2255	2186	2145	2011	3.1/2.9
Фелдшери	3274	3254	3207	3155	3269	4.5/4.7
Акушерки	31397	30976	30955	30589	30546	43.7/43.9
Медицински сестри	5923	5962	5979	5978	6009	8.5/8.6
Лаборанти (Рентгенови и медицински)	1663	1592	1584	1624	1702	2.3/2.4
Зъботехници	2856	2891	2791	2841	2954	4,1/4.2
Други медицински специалисти						
Население	246	240	234	236	235	*
На един лекар	952	887	844	967	942	*
На един лекар по дентална медицина	2315	2255	2186	2145	2011	3.1/2.9

Забележка: Съставена по данни на НСИ и НЦОЗА

Отчита се, че все още сред лекарите по пол жените имат превес (55,9%) спрямо мъжете (44,1%). Най-голям е делът на лекарите във възрастовата група между 55-64 г. Най–младите практикуващи (до 35 години) заемат едва 14 %. (Доклад за здравето на нацията, 2018, 2019). Осигуреността на населението с лекари по области варира от 24.8 до 62.8 на 10000 души, като най-високите стойности са в области, в чиито центрове са разположени университетски болници.

Когато анализираме човешки капитал у нас не може да пренебрегнем следните групи факти: 1) относително забавяне темповете на намаляване на население, подобрени показатели за раждаемост, бавно увеличаване на средната продължителност на живота, намаляване влиянието на външната миграция, които имат позитивно влияние; 2) отрицателен прираст на населението, високо равнище на обща смъртност, застаряване на населението, обезлюдяване на населени места и региони, възпроизвеждане на различни социални неравенства, неравенства в достъпа до здравни услуги и специалисти, които имат голям дългосрочен негативен ефект. За съжаление за периода 2017-2019 г. България е страната с най-ниска продължителност на живот сред населението на ЕС – 74.9 г., докато най-високи стойности са в Испания - 83.5 г. и в Италия - 83.4 г. Най–високи стойности на отрицателен естествен прираст за 2019 г. са отчетени в Северозападен район на планиране (-8,5%) и по-специално областите Монтана, Видин и Враца.

През последните 20 години населението на България продължава да намалява и неговият брой е намалял с 1105559 души, при запазване на отрицателен естествен прираст. Демографската ситуация в България е резултат от продължителното въздействие на множество фактори и влияния. Някои от тях са свързани с общи тенденции в демографското развитие на европейските страни, а други – със специфичните особености на историческото, икономическото и културно развитие на страната.

Публичните разходи за здравеопазване у нас продължават да са ниски – за последните години те са 5% от БВП. Освен това те покриват едва 50% от общите разходи за здравеопазване, докато средно за другите европейски страни публичните разходи покриват 77% от общите разходи. У нас почти половината от разходите за здравеопазване представляват преки плащания (формални и неформални – около 40% са само за медикаменти), или това е най-големият дял на тези разходи в ЕС.

По отношение на състоянието на човешките ресурси в здравеопазването у нас е налице недостиг на общопрактикуващи лекари и медицински сестри, като лекарите на 10000 население са неравномерно

разпределени. Европейската комисия отчита, че по осигуреност с лекари на 10000 население България е над средното за ЕС равнище, но на местно равнище тяхното разпределение варира от 597 на 100000 жители в Плевен до 264 в Кърджали. Само 15% от всички лекари са общопрактикуващи, значително по-малко от средната стойност за ЕС - 23%, което ограничава възможността за предоставяне на първични здравни грижи. (Европейска, 27.02.2019).

По отношение на осигуреността с медицинските сестри, стойността за България - 440 на 100000 души от населението, е сред най-ниските в ЕС и значително под средното ниво от 840 на 100000 в ЕС. Като водеща причина за този факт са непривлекателните условия на труд и ниското заплащане на труда, което предизвика остра протестна вълна и демотивация сред медицинските сестри. По данни от Националната здравна карта ще са необходими 30000 медицински сестри. Годината 2017 г. се оказа критична за приема на медицински сестри, докато през 2018 г. приемът в университетите се увеличава и местата са заети. През последните години се обучават парамедици и лекарски асистенти. С тяхното обучение и навлизане ще се разтоварят задълженията на сестрите и лекарите или ще отменят някои от текущите им задължения. Да се надяваме, че по този начин работната сила в здравеопазването ще се използва по-ефективно. (Европейска, 27.02.2019).

Намалява броят на лицата, които съобщават за неудовлетворени медицински потребности, но делът им се запазва сравнително висок сред хората в квинтила на най-ниски доходи 5.6%, спрямо 3.2% средно за ЕС. В България по отношение на неудовлетворените медицински потребности разликата между квинтилите с най-ниски и най-високи доходи е много висока. Един от пътищата за повишаване на достъпа до здравни услуги е развитието на инфраструктурите. (Евростат, 2019)

Таблица 2 представя разпределението на медицински персонал по региони за 2018 г.

Данните от таблицата говорят за съществени различия по региони в числения състав на медицинските специалисти – в Северозападен район и Югозападен район на планиране съотношението на брой медицински персонал е 1 към 3.

Голямото неравенство в доходите и големият брой хора, изложени на риск от бедност, показват необходимостта от политики за „активно приобщаване“, чиято цел е да се даде възможност на всеки гражданин да работи и да участва пълноценно в обществото. (Study concerning the review and mapping of continuous professional development and lifelong learning of healh professionals in the Eu)

Таблица 2

Медицински персонал по региони през 2018 г.

Национално и регионално ниво	Население	Лекари	Лекари по дентална медицина	Акушерки	Медицински сестри	Общо медициски сестри акушерки
	брой					
България	**7000039**	29667	**7240**	**3155**	**30589**	**33744**
Северозападен	742304	3307	570	375	3395	3770
Северен централен	784168	2625	606	303	2987	3290
Североизточен	929035	3671	859	466	3446	3912
Югозападен	2102205	9339	2577	1017	9294	10311
Южен централен	1410248	5714	1690	597	5952	6549
Югоизточен	1032079	3570	807	358	4054	4412

Забележка: Съставена по данни на НСИ

Икономическият растеж оказва положително въздействие върху пазара на труда, въпреки че недостигът на работна ръка и на умения се увеличава. Като цяло работната сила разполага с 200000 души по-малко отколкото през 2008 г. Регионалните различия на пазара на труда продължават да са значителни. (Доклад за здравето на нацията, 2018, 2019).

От друга страна, от 2013 г. до момента намалява дисперсията по райони на равнищата на възнагражденията. През 2017 г. възнагражденията спрямо София в някои райони (Видин и Благоевград) е все още по-малко от половината от равнищата в София, а процесът на догонване е бавен. Освен това съществуват значителни различия в равнището на безработицата - от 3,3% в Югозападен район до 11,3% в Северозападен район през 2017 г. Това разделение откроява нуждата от по-всеобхватни политики за икономическо развитие и координирани мерки в подкрепа на балансираната вътрешна мобилност. Рискът от бедност или социално изключване е над средния за ЕС във всички райони, но е с 63% по-голям в по-слабо развития Северозападен район, отколкото в Югозападния район, който включва столицата София. Равнищата на доходите се различават значително най-вече между градските и селските райони, което се отразява и на броя на медицински персонал по региони.

Изводи и заключение:

Проблемите с човешките ресурси в здравеопазването няма да загубят своята приоритетна роля, защото здравното състояние е от

основно значение не само за благополучието на гражданите, но е и важен фактор за бъдещия икономически просперитет на всяка страна, а ефективното функциониране на здравната система зависи от човешките ресурси, тяхната квалификация и мотивация. Тяхното решаване е продължителен и отежнен процес. Необходими са последващи действия – правно–нормативни, икономически, социално-психологически и др.) от страна на Министерството на здравеопазването, общини, централна и местна власт, както и участието на всички съсловни организации у нас.

Въпросите, свързани с планиране и прогнозиране, разработване на национална стратегия за човешките ресурси, както и за изграждане на единна многофункционална информационна система за човешки ресурси в здравеопазването. Все още значително по-изразени са различията в осигуреността с медицински персонал в шестте региона, което се доказва със статистически методи, така и от краткият анализ на данните, който представихме. Някои западни автори споделят, че не е възможно напълно да се преодолеят здравните неравенства, затова усилията се насочват към опити да се определят критерии за справедливо разпределение, които да доведат неравенствата между регионите до минимум.

ЛИТЕРАТУРА

Mangano, A. (2010). An analysis of the regional differences in health care utiliztion in Italy. *Health Place*, 301-308.

Pilar Garciq Gomez & Angel Lopez. (2004). Regional differences in socio-economic health inequalities in Spain. *Economics Working Papers 757*.

(n.d.). *Study concerning the review and mapping of continuous professional development and lifelong learning of healh professionals in the EU*. EAHC/2013/Health/07.

(2018, 2019). *Доклад за здравето на нацията.* mh.govwrment.bg.

Европейска, к. (27.02.2019). *Индикатори за предоставяне на медицински услуги в Централна и Източна Европа.*

Евростат. (2019). *България - здравен профил ма страната.* www.ec.europa.eu,chr_bulgaria_bulgaria.

Марчева, А., Владимирова, М. (2020). Икономиката на България - 30 години след началото на промените. *Човешките ресурси в здравеопазвнето (2009-2019 г.)* (pp. 35-42). Свищов: Академично издателство "Ценов".